

מותר הכלב מן האדם: מגששים לכלבי גישוש במשטרת המנדט

בנימין בלום

אוניברסיטת קליפורניה, הייסטינגס

הקדמה

בליל שבת אפלולי באמצע יוני 1933 נרצח ד"ר חיים ארלוזורוב, ראש המחלקה המדינית בסוכנות היהודית. הרצח התרחש בזמן שבני הזוג חיים וסימה ארלוזורוב צעדו לאורך חוף ימה של תל אביב. שני גברים שעקבו אחרי בני הזוג ניגשו אליהם ושאלו "כמה השעה?"; האחד האיר פנס על פניו של ארלוזורוב והשני שלף אקדח וירה בו. ארלוזורוב הובהל לבית החולים אולם מת מפצעיו כעבור שעות ספורות (ראו טבת 1982; Samuel 1934).

עוד באותו הלילה החלה חקירת הרצח, תחת פיקוחו הישיר של הארי רייס, ראש מחלקת החקירות של משטרת פלשתינה. זרקורים האירו את זירת הפשע על מנת לאפשר לגששים הבודאים שהובהלו למקום לאתר את טביעות הנעליים של הרוצחים על רצועת החוף בטרם יישטפו בגאות. השערות רבות עלו בדבר זהות הרוצחים ומניעיהם. שאלה מקדמית הייתה אם מדובר בפשע מזדמן – ניסיון כושל של אונס או שוד – או שמא בהתנקשות מתוכננת בארלוזורוב. בהנחה שמדובר בהתנקשות, הוצגו כמה מניעים אפשריים: היו שסברו שמדובר בלאומנים ערבים אשר הציבו להם למטרה לרצוח דמות ציונית בכירה; אחרים טענו שהרוצחים הם חברי המפלגה הקומוניסטית שפעלו ממניעים אנטי-קולוניאליים. היו שחשבו שמדובר בשליחי ממשלת גרמניה הנאצית, שרצחו את ארלוזורוב בשל קשריו האינטימיים עם מגדה גבלס, אשתו של שר התעמולה הנאצי יוסף גבלס, ואילו אחרים סברו שמדובר בקנוניה בריטית שנועדה לזרוע מדנים בקרב היישוב היהודי במסגרת מדיניות

של "הפרד ומשול". ואולם בתוך זמן קצר הופנתה האצבע המאשימה כלפי חברי התנועה הרוויזיוניסטית, אברהם סטבסקי וצבי רוזנבלט, והם הואשמו ברצח. במשפטם של סטבסקי ורוזנבלט נשענה התביעה בין היתר על עדותם של שני הגששים, מוחמד עבר אל-סדיר אבו רוז ואברהם אבו רגייג, כדי לאשש את הזיהוי של שני הנאשמים על ידי אלמנתו של ארלוזורוב. אלא שהחקירה הנגדית של הגששים חשפה נקודות תורפה מכריעות בעדותם: בראש ובראשונה, הגששים חרגו מהנהלים כאשר בחנו את סוליות נעליהם של שני הנאשמים לפני מסדר הזיהוי. נוסף על כך, הגששים הודו שייתכן בהחלט שעקבו אחר טביעות נעליים שהותירו אחרים בזירה, לאחר הפשע (*Palistine Post 1934a*); (Samuel 1934, 34). לעדותם של הגששים נודעה חשיבות מרכזית משום שעל פי דיני הראיות שנהגו בפלשתינה באותה תקופה, לא היה אפשר להרשיע נאשם בהליך פלילי על בסיס עדות יחידה ללא ראיה מסייעת. ברגע שהראיה המסייעת שסיפקו כביכול הגששים נפסלה, לא היה די בעדותה של סימה ארלוזורוב לבדה, ואמנם רוזנבלט זוכה כבר בהליך בפני בית הדין לפשעים חמורים. סטבסקי, לעומת זאת, הורשע ונידון למוות, אך ערער לבית המשפט העליון. בהחלטתו בערעור קבע נשיא בית המשפט העליון מייקל מקדונל כי אין להעניק כל משקל לעדותם של הגששים,¹ וסטבסקי זוכה אף הוא מאשמה. הזיכויים הנחיתו מכה קשה על מחלקת החקירות של משטרת פלשתינה, שאך לא מזמן עברה ארגון מחדש. על אף המשאבים הרבים שהושקעו בפענוח הפשע, הסתיימה החקירה ללא הרשעה. בין היתר חשף הזיכוי את מגבלותיהם של הגששים והעמיד בספק את שיטות החקירה שלהם ואת הערך שבעדותם (Samuel 1934, 62–76).

מפקד משטרת המנדט בפלשתינה רוי ספייסר ראה בזיכויים של סטבסקי ורוזנבלט הזדמנות לרענן את שיטות החקירה של המשטרה ולהחליף את הגששים האנושיים בגששים מהימנים יותר, לדידו: כלבי גישוש מסוג דוברמן פינצ'ר. שבועות ספורים לאחר זיכוי של סטבסקי שוגרו השוטרים ג'ון פרקר ואלכסנדר פרינגל לדרום אפריקה לשישה חודשים של אימון כלבנים.² הם שבו לפלשתינה כשברשותם שלושה כלבי דוברמן: ריה, גיפט ומאייר (*Palistine Post 1934b*). הכלבים יובאו מלכתחילה למטרות חקירה בלבד, ללא כוונה להציג ראיות בדבר הגישוש בהליכים משפטיים. אולם במהלך המרד הערבי (1936–1939) גבר השימוש בהם, ועדויות הכלבנים הוצגו בבתי המשפט כראיות מרכזיות נגד מורדים. זאת אף שבמדינת מוצאם, דרום אפריקה, נפסלו ראיות מעין אלו בהליכים משפטיים כבר מ-1920. מרגע שהתקבלו כראיות קבילות במהלך המרד, הוצגו ראיות הכלבים בבתי המשפט המנדטוריים גם לאחר מכן.

1 A.A. [Assize Appeal] 7/1934 Abraham Stavsky v. Attorney General, Palestine Law Reports 2

(1935), 148, 150–151

2 ארכיון המדינה 1936 Spicer ISA M/335/10.

החלפתם של גששים אנושיים בכלבי דוברמן היא משמעותית מכמה סיבות. ראשית, הבסיס המדעי לעדותם של הכלבים היה רעוע. הבנת האופן שבו כלבים מתחקים אחר עקבותיהם של פושעים הייתה מוגבלת. הגישוש נשען בעיקר על חוש הריח, חוש שנותר עד היום המסתורי והחמקמק מבין חמשת החושים.³ שנית, בניגוד לראיות חזותיות, שניתן לשמרן או להעתיקן על מנת להציגן בבית המשפט, ראיות ריח אינן ניתנות לשימור. משמעות הדבר הייתה ששופטים נאלצו להסתמך באופן בלעדי על חוות דעתם של הכלבים, ושל הכלבנים אשר פענחו את התנהגותם, כדי להעריך את מהימנות הראיה.⁴ שלישית, מאחר שבעלי חיים ולא בני אדם התחקו אחר העקבות, נאשמים לא יכלו לחקור בחקירה נגדית את המעידים נגדם. הזכות לחקור נגדית עדים, במיוחד בהליכים פליליים, היא אחת הזכויות המרכזיות של בעלי הדין, וכך נתפסה גם אז.

מעבר להיבטים המשפטיים הכרוכים בדיני ראיות, להחלפתם של גששים אנושיים בכלבים נודעו משמעות סמליות, פסיכולוגיות, מוסריות ודתיות. מבחינה סמלית, המרתם של גששים בדואים בכלבים שימשה בסיס להשוואה בין הילידים לבין חיות. יתר על כן, השוואה זו רמזה על יכולותיהם העדיפות של בעלי החיים על פני הגששים הילדיים. מן ההיבט הפסיכולוגי, אחד המניעים לשילובם של כלבים בעבודת המשטרה היה האמונה שרווחה בקרב הפקידות הבריטית בדבר הפחד שהכלבים יעוררו בקרב בני המקום. יכולתם של כלבים לעקוב אחר נאשם גם בהיעדר סימנים חזותיים של טביעות רגל או נעל אף הוסיפה למסתורין שאפפו את שיטות הפעולה שלהם, והדבר זרע פחד בקרב חשודים והוביל להודאות. במזרח התיכון במיוחד, לכלבים נודעה גם משמעות תרבותית ודתית: הן באסלאם והן ביהדות נחשבו כלבים לטמאים, דבר שתרם לאפקטיביות של שיטת חקירה זו. במשטרת המנדט האמינו שבאמצעות השימוש בחיה שנתפסה כטמאה יוכלו ביתר קלות לדובב עדים לשתף פעולה עם הרשויות.

פיתוחה וקבלתה של שיטת חקירה חדשה – גישוש באמצעות כלבים – מעלה כמה תובנות כלליות יותר באשר לתנאים להתפתחותם ולאיווצם של המדעים הפורנזיים כאמצעי חקירה והוכחה. ראשית, עליית קרנם של הכלבים במהלך המרד הערבי מדגימה את תרומתם של מצבי משבר להתפתחות שיטות חקירה שמהימנותן מוטלת בספק. על אף הפגמים בשיטות חקירה אלו, הן משוות חזות אובייקטיבית לפעולות ולהחלטות משפטיות וחוקי-משפטיות. שנית, קבילותן של ראיות מעין אלו מדגימה כיצד מערכת המשפט ונציגיה, שומרי הסף, מתקשים לעמוד בפרץ בעיתות משבר. שלישית, איווצם של כלבי הגישוש בקולוניות, אם כאמצעי חקירה ואם כשיטת הוכחה, בזמן שבאנגליה עצמה נאסר

3 חוש הריח נותר עד היום שדה קשה לפענוח בתחום חקר המוח. זאת הסיבה לכך שמשאבים כה רבים מושקעים בפיצוח הקוד של חוש הריח. על כך ראו למשל Anwar 2015; NSF 2015.

4 מערכות משפט נתקלו באתגרים דומים כשהחלו לקבל ראיות ממוכנות או אוטומטיות. ראו Roth 2017.

השימוש בהם, מדגים את הנכונות הגבוהה יותר לערוך ניסויי שיטור על אוכלוסיות זרות. הדבר מדגיש את תפקידו של הקולוניאליזם הבריטי בקידום דרכי שיטור והוכחה חדשניות. רביעית, אופיין החמקמק והמסתורי של יכולות הגישוש הכלביות מעמיד בסימן שאלה את הנרטיב ההיסטורי המוכר על אודות התפתחות המדע הפורנזי – והמעבר, לכאורה, מתובנות אינסטינקטיביות שאינן ניתנות לבחינה ביקורתית לעבר מומחיותו הניתנת להפרכה (אם להשתמש במינוחיו של קרל פופר) של המדען. אולם בעוד שהגששים נדרשו להסביר את שיטות הפעולה שלהם בבתי המשפט, הכלבים היו פטורים מכך. לא זו אף זו: העובדה שלא ניתן היה לבקר או לבחון לעומק את שיטות הפעולה של כלבי הגישוש בבית המשפט הייתה אחד מיתרונותיהם הבולטים על פני הגששים האנושיים, והיא שהעניקה לעדותם סמכות וכוח. למעשה, ראיות הגישוש של כלבים קדמו לקטגוריה רחבה יותר של ראיות שאינן נתונות ואינן ניתנות לבחינה שיפוטית – ראיות שמערכת המשפט נאבקה עד היום בשאלת סיווגן (Roth 2016; 2017).

מאמר זה מחולק לחמישה חלקים. החלק הראשון סוקר את רפורמות השיטור בפלשתינה בעקבות מאורעות תרפ"ט ומספק את ההקשר הרחב של אימוץ כלבי הגישוש כאמצעי חקירה. החלק השני בוחן את הגורמים הישירים שהובילו לאימוצם של הכלבים: חסרונותיהם של הגששים האנושיים לצד התפעלותו העמוקה של מפקד משטרת המנדט רוי ספייסר מיכולות המעקב של כלבי הדוברמן. החלק השלישי בוחן את עליית קרנה של יחידת הכלבים בזמן המרד הערבי כדרך לפענוח פשעים פוליטיים בתקופה של חוסר שיתוף פעולה מצד האוכלוסייה המקומית. החלק הרביעי בוחן את השפעותיהם התרבותיות, הדתיות והפסיכולוגיות של הכלבים על בני המקום. לבסוף, החלק החמישי בוחן את ההיבטים המשפטיים של כלבי הגישוש: סיווגם מבחינה ראייתית וקבילות הראיות שלהם בבתי המשפט המנדטוריים.

א. מרובים לפנקסים: רפורמות השיטור בפלשתינה בעקבות אירועי תרפ"ט

שלושת החברים המייסדים של יחידת הכלבים אמנם הגיעו ארצה רק בערב חג המולד 1934, אולם התמורות שהובילו לשילובם במשטרת פלשתינה החלו כבר ב-1929, בעקבות מאורעות תרפ"ט. לדעת מבקרי ממשלת המנדט, שורה של מחדלי שיטור הובילו להסלמה ב-1929: בעיות במבנה הכוח, מחדלי מודיעין ובעיות הנהגה. בשנת 1926, בתקופת כהונתו של הנציב העליון השני לפלשתינה, לורד הרברט פלומר, הוקטן הרכיב הבריטי במשטרת פלשתינה באופן משמעותי וירד ל-175 שוטרים; 1,900 השוטרים האחרים גויסו מקרב תושבי המקום.⁵ חזונו של פלומר היה להישען על כוחות מילואים במצרים ובמלטה בעת

5 הכוח כולו מנה כ-2,100 שוטרים, מהם 300 יהודים ו-1,600 ערבים. ראו Kolinsky 1989.

משבר, אולם בפרוץ אירועי 1929 תוכניתו כשלה: עד שהגיעו כוחות המילואים לחופי הארץ יצא המצב מכלל שליטה. לא זו בלבד שממשלת המנדט לא צלחה במניעת ההסלמה, היא אף כשלה בהעמדת העבריינים לדין: ב־420 מקרי פשע זהותם של העבריינים "לא נודעה", אולם גם כאשר נמצאו חשודים והועמדו לדין, כ־40% מהם זוכו במשפט (ראו *Palestine Blue Book 1930*). מנהיגי היישוב היהודי בפלשתינה האשימו עדים ערבים, לרבות אנשי משטרה, בעדות שקר ובשיבוש הליכי משפט.⁶

בעקבות המאורעות מונו כמה ועדות חקירה לבחינת הסיבות לפרוץ האלימות ולגיבוש המלצות למניעת הישנותן בעתיד. הידועה שבהן הייתה ועדת פיל, אשר המליצה להגביל באופן משמעותי את העלייה היהודית לפלשתינה. ועדה אחרת, בראשות הרברט דאוביגין, מפקד משטרת ציילון, התמקדה בענייני שיטור: דאוביגין רכש מוניטין ברחבי האימפריה כמומחה לשיטור קולוניאלי ושוגר לכמה קולוניות שהוגדרו בעייתיות בעקבות הפרות סדר (ראו *Kolinsky 1993, 100–101; Kroizer 2004, 119*). ממצאי ועדת דאוביגין היו במידה רבה לא אינטואיטיביים: במקום להמליץ על חזרה לכוח משטרה בריטי מוגדל, דאוביגין ייחס את הכשל דווקא לאופייה הצבאי של משטרת המנדט ולהפרדה בתוכה על בסיס לאום, תופעה שדאוביגין ביקש למגר אף במשטרת ציילון. כמו כן לדידו, כוחות המשטרה ברחבי האימפריה נשענו יתר על המידה על מודל "צבאי" של שוטרים חמושים, בהשראת כוח השיטור המלכותי של אירלנד (*Royal Irish Constabulary*), במקום מודל השיטור ה"אזרחי" שנהג בכוחות המשטרה באנגליה.⁷ גורמים כגון אלו הביאו לכך שהמשטרה נתפסה ככוח חיצוני לאוכלוסייה שאותה היא נועדה לשרת (*Kroizer 2004, 120*). בציילון עצמה קידם דאוביגין שיטור "כחול", שהציב לו למטרה לייצג ולשקף את המיעוטים בקולוניה (שם, 119).

לפי חזונו של דאוביגין, על מנת שכוח שיטור יהיה אפקטיבי עליו להיות הן משכיל והן מעורה באוכלוסייה המקומית (שם, 120). על יחידות המשטרה להיות מעורבות מבחינה לאומית ובכך לשמש דוגמה ומופת לאוכלוסייה המקומית, ולשקף את האובייקטיביות של מערכת אכיפת החוק. לפיכך המליץ דאוביגין שמתגייסים חדשים למשטרה יעמדו בהצלחה במבחני קרוא וכתוב. כמו כן, חברי משטרה ותיקים שלא יעמדו בדרישות התפקיד יפוטרו. לפי חזונו למשטרה אזרחית יותר, על אנשי המשטרה להיות מצוידים בפנקסים ולא ברובים (*Duff 1953, 184*). הרפורמות שהציע דאוביגין היו חלק מחזון רחב יותר לגישור בין מדינה לחברה; המטרה הייתה שהמשטרה לכל הפחות תיראה פחות חיצונית לאוכלוסייה המקומית. מבקריו של דאוביגין העירו בציניות שרפורמות מעין אלו המירו גיבורים רכובים

⁶ "Report on the Scope, Character and Result of the Judicial Proceedings Upon the August 1929 Riots in Palestine". ארכיון המדינה, ISA P 758/4.

⁷ לניתוח "המודל האירי" והשפעותיו ברחבי האימפריה ראו *Anderson and Killingray 1991*, ובעיקר הפרק השני.

על סוסים בבני עשרה עם פצעי בגרות, חסרי ניסיון, שסיימו זה עתה את הכשרתם בבית הספר לשוטרים (שם).

כתחליף לכוח הזרוע הציע דאוביגין להעצים את היכולות המדעיות והמודיעיניות של המשטרה. בהתבסס על ניסיונה פורץ הדרך של ציילון, ב־1932 יוסדה מעבדה פורנזית במפקדת המשטרה בהר הצופים (Horne 2003, 471). המעבדה החדשה ביצעה בין היתר סיווג טביעות אצבע, בדיקות בליסטיות, זיהוי כלי ירייה, פענוח נוזלים כגון דם וזרע וניתוח סיבים. במהלך הכשרתם הובאו טירונים למעבדה בהר הצופים כדי ללמוד על היכולות הפורנזיות של המשטרה ועל הדרכים לאיסוף, לתיעוד ולשימור דגימות. הקמתה של יחידת הכלבים השתלבה היטב בחזון השיטור החדש: היחידה הקנתה למשטרה יכולות מעקב מתוחכמות גם בהיעדר ראיות נראות לעין אנושית.

המדעים הפורנזיים פתרו כמה אתגרים שהציבו תיקי המאורעות ב־1929. הם הקנו לתביעה גישה ישירה לראיות מזירת הפשע ללא צורך בתיווך של עדי ראייה מקומיים, וזאת בתקופה שבה האמון ושיתוף הפעולה הציבורי נקלעו למשבר. ההישענות הגוברת על מדעים פורנזיים אף שיוותה לחקירה ולתביעה חזות מדויקת ואובייקטיבית, דבר הכרחי במיוחד בפלשתינה, שבה שני המחנות הניצים האשימו זה את זה בפרובוקציה, ואת הממשלה הבריטית בהטיות לטובת הצד האחר.

התפקיד העיקרי שיועד ליחידת הכלבים עם הקמתה היה סיוע בפתרון "פשעים פוליטיים". ארתור ווקופ, הנציב העליון הרביעי לפלשתינה, ביטא זאת מפורשות בבקשתו לתקציב עבור היחידה: הוא הסביר כי בפשעים מעין אלו פחד והזדהות לאומית מוגזמת מקשים על המשטרה בקבלת מידע וסיוע מהציבור.⁸ הכלבנים פרקו ופרינגל הסבירו אף הם שבמקומות כמו פלשתינה, שבהם אין מסורת מקומית של סיוע למשטרה בלכידת עבריינים, הכלבים מועילים במיוחד מאחר שהם מסוגלים לאתר את הפושעים ללא חקירת עדים (Kahn 1935).

על אף חזונו של דאוביגין לגשר בין מדינה לחברה, הפנייה למדעים הפורנזיים כתחליף לעדי ראייה הייתה חרב פיפיות: אמנם היא ייתרה במידה מסוימת את ההישענות על כוח הזרוע כאמצעי שיטור, אולם בתוך כך היא הפכה את האוכלוסייה המקומית למושא סביל לשיטור במקום לשותפה פעילה בשיטור קהילתי. מגמה דומה ניכרה בהמלצתו של דאוביגין להרחבת רשת המודיעין המשטרתית, אשר זרעה חוסר אמון בקרב קהילות בשל חשדות לשיתוף פעולה (Cohen 2009). כפי שנראה בהמשך, גם השימוש בכלבים הילך על הקו הרק שבין הגברת האמון לבין הטלת מורא.

ב. ייסודה של יחידת הכלבים

בעוד שאת הקמת יחידת הכלבים ב־1934 יש להבין על רקע רפורמות השיטור של דאוביגין, הזרו לייבוא הכלבים היה כישלונם של שני הגשמים לספק ראיות מרשיעות בפרשת ארלוזורוב (1939 *Palestine Review*). רוי ספיסר, שהיה מתלמידיו של דאוביגין ומונה לעמוד בראש משטרת המנדט בעקבות מאורעות 1929, ניצל את זיכונים של סטבסקי ורוזנבלט על מנת להגשים תוכנית שנרקמה בראשו שנים רבות קודם לכן, עוד לפני הגעתו לפלשתינה, לשלב כלבי גישוש בעבודת השיטור. ב־1927, בעת ששירת בקניה, ביקר ספיסר במתקן לאימון כלבי גישוש בפרטוריה שבדרום אפריקה, שם נשבה בקסמי הדוברמנים (Spicer 1936, 245). הוא נדהם כשראה כיצד זיהו הכלבים את ריחו על אדמה צחיחה, נטולת עקבות חזותיות, שעות רבות לאחר שהילך עליה ועל אף ניסיונותיו לטשטש את עקבותיו. ספיסר ביקש להקים יחידת כלבי גישוש בקניה, אך התקשה בגיוס המשאבים הנדרשים;⁹ בפלשתינה המצוקה התקציבית הייתה קשה פחות, במיוחד לאור ההמלצות לרפורמות שיטור רחבות.¹⁰ הזיכוי בפרשת ארלוזורוב סיפק את הזרו הנחוץ כדי להגשים את חלמו (Spicer 1936, 245).

חודשים ספורים לאחר הגיעם לפלשתינה כבר הוכיחו הדוברמנים את חיוניותם בחקירת פשעים: במאי 1935 דיווחה העיתונות המקומית על סיועם של הכלבים בפענוח 24 פשעים, כולל ארבעה מקרי רצח, שני ניסיונות רצח, 11 עבירות נגד רכוש חקלאי, עבירה אחת של גניבת בקר ושלושה מקרי פריצה (דאר היום 1935א; Meltzer 1935). בשנתם הראשונה שימשו שלושת הכלבים בחקירת 99 פשעים. על פי הדיווחים בעיתונות הצליחו הכלבים להתחקות אחר עקבות בנות 72 שעות, על פני מרחקים של עד שישה קילומטרים, גם במקומות שבהם לא נותרו עקבות גלויות לעין. במספר לא מבוטל של חקירות סייעו הכלבים בחילוץ הודאות מפיהם של חשודים (Horne 2003, 458). תהילתם של הכלבים נודעה אף מעבר לגבולות פלשתינה: השלטון הצרפתי בלבנון השכנה ביקש אף הוא את סיוע הדוברמנים בחקירת פשעים בלתי ניתנים לפענוח (1935b *Palestine Post*).

העיתונות המקומית מילאה תפקיד מרכזי בהאדרת תדמיתם של הכלבים והרבתה לרווח על הצלחותיהם. על מנת להפיג ספקות לגבי יכולותיהם או מהימנותם של הכלבים זומנו נציגים מהעיתונים המובילים למכלאות בהר הצופים זמן קצר לאחר ייבואם כדי לחזות במו עיניהם בפלא.¹¹ הדוברמנים אף ביצעו תצוגות תכלית בזירות פשע אמיתיות ומדומות: הכלבנים ביקשו לעיתים מהקהל הספקן להחביא חפצים, והכלבים איתרו אותם בקלות

9 Spicer 1936. ראו גם NAK CO 733/246/12, Spicer to Chief Secretary, April 11, 1933.

10 NAK MEPO 2/4981, Spicer to Allan, October 16, 1934.

11 לפי דיווחי העיתונים *Palestine Post* ופלטין, "מופעים" אלה התקיימו בנוכחות עיתונאים של הארץ, הירדן, דבר, דאר היום, אל-ג'מאעה אל-אסלאמיה, פלטין ו-*Palestine Post*. ראו דאר היום 1935א; הארץ 1935; פלטין 1935ה; Meltzer 1935.

(אלדפאע 1935א). ב-1 במרץ 1935 דיווח עיתון דבר בעמוד השער על הצלחתם הראשונה של הכלבים בפענוח פשע: גיפט ומאייר, שניים מן הכלבים, הובאו לשכונת ימין משה בירושלים להריח תיבה שנגנבו ממנה 15 לירות א"י ותכשיטים. שני הדוברמנים הובילו את כלבניהם בדרך זוהה לגמרי לדיר יאסין, מספר קילומטרים מן הזירה, שם זיהו שניהם את אותו החשוד (ראו דבר 1935ב).

אף שלבקשתו של הנציב העליון ווקופ יובאו הכלבים בעיקר כדי לפענח פשעים פוליטיים שבהם התקשו השלטונות לדובב עדי ראיה, הכלבים שימשו בתחילה בעיקר לפענוח עבירות חקלאיות כגון עקירת עצים, שריפת יבול והטלת מום בבעלי חיים.¹² ייתכן ששימוש זה נועד לבסס לגיטימיות לשיטת חקירה זו לפני רתימתה לצורך חקירות פוליטיות. אולם מעבר לכך, עבירות חקלאיות אלו נחשבו למגיפה מקומית. הטלת מום בבעלי חיים נתפסה כמנהג מזרח תיכוני מגונה במיוחד, והיא ייצגה הן את אכזריותם של תושבי המקום והן את חוסר הרציונליות המאפיין את הפשיעה המקומית (ראו *Palestine Post* 1935a). בעוד שפשיעה אירופית נחשבה לכל הפחות רציונלית, עבירות מסוג זה העידו על יצרי כבוד ונקם מוגזמים, אשר מצאו ביטוי בעיקר באלימות כלפי יצורים חפים מפשע.¹³ חוסר הרציונליות שבעבירות כאלה הציב אותן מעבר ליכולות השיטור השגרתיות, אשר נשענו על הבנת המניע העברייני. לכן הציעו הכלבים פתרון פרקטי בעל ממד סמלי: אכזריות כלפי בעלי חיים פוענחה בעזרת בעלי חיים אחרים וכך הושב הסדר על כנו (שם).

חוסר היכולת של הבריטים להבין לעומק את המניע לרבים מן הפשעים המקומיים היה וזו לא רק לשימוש בכלבים בפלשתניה, אלא לפיתוחם של מדעים פורנזיים בכל רחבי האימפריה הבריטית. סינדי סמית', המומחה לרפואה משפטית בממשלת מצרים, הסביר בספרו רפואה פורנזית מ-1925 שעצם המושג "מניע", המגלם תפקיד מרכזי בחקירה ובפענוח פשעים במערב, הוא קשה מאוד להבנה במזרח. מקרי רצח מזעזעים במיוחד, כך הסביר, מתרחשים במזרח מסיבות זניחות אשר משקיף מערבי יתקשה להבין (Smith 1925, 471). לא זו אף זו: גם בעת רגיעה פוליטית יחסית, הסביר סמית', אין להסתמך על עדי הראיה המקומיים שכן הם משקרים באופן כפייתי, בין היתר בשל יכולותיהם הקוגניטיביות המוגבלות. לכן נודעה חשיבות מיוחדת לראיות חפציות אובייקטיביות כגון הראיות המדעיות הפורנזיות.

12 Meltzer 1935; *Palestine Post* 1935c. ראו גם NAUK CO 733/246/12, Wauchope to Cunliffe-

Lister, June 21, 1933.

13 ראו לדוגמה: "פשעי נקמה, כגון רצח, פציעה ופגיעה מכוונת ברכוש, נפוצים יותר במצרים, ואילו בפשעים מסוג של גניבה ההבדלים בין אנגליה למצרים בולטים פחות" (Goadby 1924, 320). כפי שהעיר סינדי סמית', המומחה לרפואה משפטית בממשלת מצרים בשנות העשרים, "אולי אפשר לראות בכך סימן לציוויליזציה ולקדמה שבחברות מתקדמות יותר פשעים לצורכי רווח עולים במספרם על פשעי נקמה". ראו Smith 1959, 65.

ג. יחידת הכלבים בזמן המרד הערבי

אף ששימשה את משטרת המנדט משנת 1934, יחידת הכלבים הפכה למשמעותית במיוחד בזמן המרד הערבי הגדול, שבמהלכו סייעו הכלבים בפענוח מתקפות על מטרות בריטיות. בעוד שתוכניתו של דאוביגין להסתמך על רשתות של מודיעין אנושי לגילוי מוקדם של תוכניות פשיעה כשלה בשל חוסר שיתוף פעולה, ההסתמכות על ראיות חפציות כגון כלבים הוכיחה את עצמה. בשל הביקוש המוגבר לשירותיהם של הכלבים הוטסו הדוברמנים לזירות פשע בכל רחבי פלשתינה, מה שגרם ליחידה בת שלושה כלבים בסך הכול להיחזות כגדולה ומשמעותית הרבה יותר. ממכלאותיהם על פסגת הר הצופים יכלו הכלבים להגיע לכל פינה בפלשתינה בתוך דקות ספורות, והבריטים קיוו שהדבר ירתיע את המורדים. בכך מיזגו הבריטים שתי טכניקות שיטור קולוניאלי: כלבים וכלי טיס.¹⁴ בשנה הראשונה למרד סייעו הכלבים בפענוח 87 מתוך 172 חקירות שבהן העבריין לא נודע (Report by HM Government 1936, 121).

דוגמה לשימוש כזה אירעה ב־29 באוגוסט 1936. גופתו של אדם חמוש ברובה נתגלתה בעקבות מארב, אולם זהות הקורבן וזהות הרוצח לא היו ידועות. הכלבים, שהוטסו למקום שבו נתגלתה הגופה, הובילו את החוקרים לביתו של החשוד, כשמונה קילומטרים מזירת הרצח. בבית נמצאה כמות גדולה של חומר נפץ, אבק שריפה ותמונתו של המנוח.¹⁵ בעקבות ההסלמה במעשי האלימות בסוף שנת 1937, גברה חשיבותה של יחידת הכלבים לתוכנית הפעולה הבריטית להשבת הסדר על כנו. בספטמבר 1937 נשלחו לפלשתינה צ'רלס טגרט, לשעבר מפקד משטרת כלכתה שבהודו, ודיוויד פֶּטְרי, מפקד המודיעין הבריטי בהודו, כדי לייעץ לכוחות הבריטיים באזור כיצד לרכא את המרד. על אף הדגש הנרחב של השניים על כוח הזרוע שיידרש לדיכוי אפקטיבי של המרד, טגרט ופטרי הקדישו פרק נפרד בדוח שלהם ליחידת הכלבים, שהייתה לדידם יסוד חיוני בלוחמה במורדים. בכל הנוגע ללוחמה בפשיעה, הסבירו טגרט ופטרי, חושיהם של הדוברמנים הללו עולים על התבונה האנושית.¹⁶ טגרט ופטרי נסמכו לא רק על דיווחים מכלי שני: השניים ליוו בעצמם את חקירת רציחתו של הארכיאולוג הבריטי לי סטארקי במבואות חברון בינואר 1938. טגרט ופטרי חזו במו עיניהם כיצד הובילו הכלבים את הבלשים מזירת הפשע דרך

14 לניתוח השימוש של הבריטים במטוסים במזרח התיכון בכלל ובעיראק בפרט, ראו Satia 2008. ראו גם Killingray 1984. השילוב בין כלבים וכלי טיס עתיד לשמש את הבריטים שוב בקניה בשנות החמישים. ראו Times (London) 1952; NAUK CO 822/478, 1953.

15 Lieutenant-Colonel W. Marsh, "Dogs in Jungle War," NASA (National Archives of South Africa) 1952. המקור אינו מציין היכן נמצאה הגופה. SAP 296/21/22/38.

16 NAUK CO 733/383/75742/77, Report of Sir Charles Tegart and David Petrie, January 24, 1938 (להלן דוח טגרט ופטרי). היו שייחסו בטעות לדוח טגרט ופטרי עצמו את ההיכרות עם כלבי הדוברמן, ראו Khalili and Schwedler 2010, 15; Khalili 2010, 423.

הרים וסלעים מבית ג'ברין ועד חראס, מרחק של כ-22 ק"מ, שם בסופו של דבר מצאו הכלבים נשק חבוי בתוך קיר של בית (Palestine Post 1938a; 1938b).

בדוח המליצו טגרט ופטרי להגדיל משמעותית את מספר כלבי הגיטו בשירות משטרת פלשתינה, בטענה שיחידת הכלבים הקיימת אינה מצליחה לעמוד בהיקף המשימות, גם כשחיל האוויר עומד לרשותה.¹⁷ בחברון לדוגמה, רק עשר מחמישים קריאות לסיוע הכלבים נענו, ומשטרת חברון נואשה מלבקש את עזרתם. שיקולי זמן, עלות ההטסה ובריאותם של הכלבים הובילו את טגרט ופטרי להמליץ על ייבוא כלבים נוספים ועל ייסוד יחידות כלבים באתרים אחרים מלבד ירושלים, כגון נצרת, שכם וחיפה. טגרט ופטרי קשרו מפורשות בין חוסר שיתוף הפעולה של תושבי המקום עם חקירות המשטרה ובין הצורך בכלבים נוספים. המרד אף הקשה על המשטרה להעסיק גששים בדואים, שכן מעבר לחוסר המהימנות של הראיות שסיפקו, נאמנותם לממשלת המנדט הוטלה בספק.¹⁸ הדוברמנים, שמטבע הדברים לא החזיקו בעמדות פוליטיות עצמאיות, הפכו אפוא לחלופה מושכת. את הפרק על הכלבים בדוח סיכמו טגרט ופטרי בתובנה שאין דבר העשוי למנוע בצורה אפקטיבית יותר את מעשי החבלה והאלימות מאשר הכלבים. הם שבו והדגישו את חשיבותם ואת דחיפות הגדלת היחידה לשם השבת הסדר על כנו.

בעקבות המלצותיהם של טגרט ופטרי, ועל אף העלות הגבוהה, בתחילת 1938 ייבאה משטרת המנדט שמונה כלבים ושני כלבנים נוספים מדרום אפריקה לפלשתינה (Report by HM Government 1939, 113). מכלאה נוספת יוסדה בעפולה, ולפי הדיווחים היא הגבירה עד מאוד את יעילותה של היחידה: בתוך שעתיים לכל היותר מקריאה יכלו הכלבים להגיע לכל זירת פשע ברחבי פלשתינה (שם). עם ההסלמה במעשי האלימות נגד השלטונות הבריטיים, ההשקעה בכלבים הוכרה כחיונית. אולם הביקוש לכלבים נוספים הלך וגבר. כאשר לא יכלה דרום אפריקה לעמוד בביקוש לכלבים נוספים, פנתה ממשלת המנדט לאפריקה הדרומית. על אף המתחיות בין ממשלות בריטניה וגרמניה הנאצית סביב חבל הסודטים, בספטמבר 1938 פנתה ממשלת המנדט לגרמניה בבקשה לכלבים נוספים. פקיד בריטי במשרד המושבות ציין את האירוניה הטמונה בכך שממשלת הוד מלכותו מבקשת את סיועה של ממשלת גרמניה באספקת כלבים שנועדו ללכידת ערבים החשודים ברציחתם של יהודים.¹⁹

במהלך המרד לא רק סייעו הכלבים בחקירות משטרה, אלא גם ליוו מבצעים צבאיים. גיטו המבוסס על ריח שימש אמתלה לפעולות תגמול כנגד אוכלוסייה אזרחית אשר נחשדה בסיוע למורדים. במכתב ששלח למשפחתו חייל בריטי ששירת בפלשתינה סיפר

17 ארבעה כלבים נוספים נרכשו בשנת 1937. ראו Report by HM Government 1938, 111.

18 לדיון על ההתנגדות הברואית לשלטון הבריטי בזמן המרד הערבי ראו Nasasra 2011; 2014.

19 Chief Secretary to Downie, August 2, 1938. NAUK CO 733/358/6. שני כלבים זכרים וכלבה נקבה אחת נרכשו תמורת סכום של 475 רייכסמארק כל אחד.

כי הבריטים מחריבים כפרים שלמים על בסיס העובדה שכלב גישוש הוביל אותם מזירת מתקפה כנגד מטרה בריטית לעבר הכפר.²⁰ החייל לא הגזים בתיאורו: בעקבות רציחתם של שני חיילים בריטים ב־5 בנובמבר 1937 ליד שער יפו בירושלים, הובילו הכלבים את כוחות הצבא לעבר הכפר סילוואן, שם היכו חיילים למוות 12 אזרחים בעזרת קתות הרובים שלהם (Hughes 2009, 346). במקרה אחר שאירע בפברואר 1938, נרצח קצין בחיל האוויר הבריטי. אחד הכלבים שהשתתף בחיפוש אחר הרוצחים הוביל את החוקרים לבית בכפר איג'זים. אלא שכאשר נתבקש הכלב להתחקות שוב אחר העקבות, הוביל הפעם לבית אחר. על אף הספק הסביר שנוצר באשר לזהות התוקפים, ולשם הטלת מורא על תושבי הכפר, הרסו כוחות הצבא את שני הבתים וקנסו את תושבי הכפר (שם, 326).

אף שבמהלך המרד הערבי שימשו כלבים בעיקר לגישוש אחר חשודים ערבים, במהלך שנות הארבעים החלו שלטונות המנדט להשתמש בהם גם כנגד חברי המחתרות היהודיות (ראו *Palestine Post* 1946). בשנת 1944 סייעו כלבים בחקירת ניסיון הרצח של הנציב העליון הרולד מקמייקל (Horne 2003, 460); בעקבות מתקפה על תחנת המשטרה בכפר ויתקין ב־1946 הובילו הכלבים את כוחות המשטרה לזיהוי חשודים ברמת הכובש (שם). באותה שנה אף גילו הכלבים סליק נשק מחוץ לביריה, גילוי שהוביל לשורה ארוכה של מעצרים (דבר 1946). כלבי גישוש המשיכו לרדוף אחר חברי המחתרות גם כאשר אלה הוגלו מפלשתינה: ב־1947 ביקשה ממשלת קניה מממשלת דרום אפריקה כלבי גישוש כדי ללכוד חברי מחתרות אשר נמלטו ממחנה המעצר בגילגיל.²¹

ד. היבטים פסיכולוגיים, דתיים וסמליים של כלבי הגישוש

השימוש הבריטי בכלבים נסמך לא רק על יכולות הגישוש יוצאות הדופן שלהם, אלא גם על השפעתם הפסיכולוגית והדתית על תושבי המקום. לאחר ביקורו בדרום אפריקה ב־1927 דיווח ספייסר שמחצית מן האפקטיביות של הכלבים נובעת מהשפעתם על "המוח הילידי".²² גם בפלשתינה ציין ספייסר לשבח את ההשפעה הפסיכולוגית של הדוברמנים על עבריינים, המחזיקים באמונות תפלות כלפי כלבים. גם הפושעים המתוחכמים ביותר, טען ספייסר, מפחדים מכלבים ורואים בהם אויבים מרים (Horne 2003, 459). בדוח לשנת 1935 לחבר הלאומים דיווחה ממשלת המנדט על כוח ההרתעה של הכלבים בקרב תושבי הכפרים (Report by HM Government 1936). כלבים אף שימשו לשם חילוץ הודאות מפייהם של חשודים (Horne 2003, 457). הניצול המודע של הבריטים את האמונות התפלות של תושבי

²⁰ Hughes 2009, 327; ראו גם *Palestine Post* 1938d; 1938e.

²¹ NASA SAP 21/199/26, Top Secret letter from Commissioner of Kenyan Police to South African Commissioner of Police, March 21, 1947

²² NASA SAP 95/21/99/26, Spicer to Colonial Secretary Nairobi, September 10, 1927

המקום כלפי כלבים מעיד על הדואליות שבשימוש בהם בשיטור: כלבים נתפסו בה בעת כאמצעי חקירה מתקדם ופרימיטיבי, בהישען הן על תפיסותיהם המדעיות (או הפסידור-מדעיות) של האירופים והן על האמונות התפלות (שיוחסו לפחות) לאוכלוסייה הילידית. לא זו בלבד ש"המשימה המתרכת" אשר שימשה להצדיק את הקולוניזאליזם הבריטי לא הציבה לה למטרה במקרה זה למגר אמונות תפלות ולהמירן בתפיסות רציונליות; היא העמיקה אמונות אלו ועשתה בהן שימוש לצרכיה.

על פי הדיווחים הבריטיים, הפחד של האוכלוסייה המקומית מפני הכלבים בשירות המשטרה ניזון במידה רבה מהקושי להבין כיצד בדיוק הצליחו הדוברמנים להתחקות אחר עקבותיהם של העבריינים. על פי דיווחי השלטונות, פושעים גייסו כל תחבולה, לרבות קשירת סחבות סביב רגליהם, כדי לשטות ולהתל בכלבי המשטרה, אך ללא הועיל (שם, 458). בניגוד לעדי ראייה, הכלבים לא הוגבלו על ידי זמן ומרחב: בעוד שעדי ראייה יכלו להעיד אך ורק לגבי מה שקלטו בחושיהם בזמן הפשע עצמו, הכלבים יכלו לסייע גם כאשר לא נכחו במקום בזמן הפשע. גם אם הגיעו לזירה שעות רבות ואפילו ימים אחר כך, יכלו הכלבים לחשוף את זהות העבריינים. הבריטים קיוו שיכולות המעקב האלה בפני עצמן ירתיעו את אלה אשר מתפתים לבצע פשעים כאשר אין עדים ישירים למעשיהם.

כלבים ביהדות ובאסלאם

הן באסלאם והן ביהדות נודע לכלבים מעמד מורכב. באסלאם כלבים נחשבו על פי רוב לחיה טמאה. כאשר כלב חולף על פני מוסלמי אדוק, נוכחותו החייתית מפוגגת את תפילתו או את מעשיו הטובים של המאמין; בספרות החדית' מסופר למשל כי מלאכים נמנעו מלבקר בבית שהתגוררו בו כלבים. לפי חלק מן המסורות, הנביא מוחמד עצמו ציווה על השמדתם של כלבים. המוסלמים גם מצווים לא לסחור בכלבים.²³ בעקבות כל אלה, בעלות על כלבים ברחבי העולם המוסלמי הוגבלה מהמאה התשע-עשרה בעיקר לאוכלוסייה הבודואית, שהשתמשה בכלבים לצורכי הגנה, ולאליטות מוסלמיות שעברו תהליכי התמערבות ואשר עבורן סימלו הכלבים "אירופאיות" (EI Fadl 2005). גם בספרות ההלכתית היהודית נודע יחס שלילי לכלבים, מהתנ"ך עצמו, דרך המשנה והתלמוד וכלה בספרות ימי הביניים.²⁴

23 לפי כמה זרמים באסלאם, כלי שנגע בו כלב יש לשטוף את הכלי שבע פעמים ואז לזרות עליו אבק לפני השימוש. ראו Gauvain 2005, 354. אחרים האמינו שכלבים מעמידים בסכנה לא רק את הטוהר הפיזי אלא גם את הטוהר המוסרי: בקוראן כלבים מופיעים כמטפורה לכופרים. גורמים מוסלמים אדוקים עוד יותר סבורים כי יש לשחוט כלבים שאינם משמשים למטרות מרעה, ציד או הגנה. ראו EI Fadl 2005.

24 ספר דברים מצווה: "לא תביא אֶתְנָן זונה ומחיר כלב, בית ה' אלהיך לכל נדר" (דברים כג, ט). במקומות אחרים בתנ"ך כלבים מתוארים כיצורים טיפשים, אוכלי נבלות וצמאי דם. ראו Menache 2013; Rothstein 2013. התלמוד מגולל סיפור מצער על נביחת כלב שגרמה לאישה הרה להפיל את

באירופה של העת החדשה רווחה הדעה שיהודים מפחדים פחד בלתי רציונלי מכלבים (Menache 2013, 44). כפי שקובע פתגם ביידיש: אם יהודי הוא בעליו של כלב – או שהכלב אינו כלב או שהיהודי אינו יהודי (Rothstein 2013, 135).

אמנם משמעותם הדתית של כלבים באסלאם וביהדות זכתה לביטוי מוגבל בתכתובות רשמיות סביב יחידת הכלבים, אך בעלי תפקידים בממשלת המנדט היו מודעים היטב למורכבות הטמונה בשימוש בכלבים. הרברט סמואל, הנציב העליון הראשון של פלשתינה, אסר על כניסת כלבים למעונו הרשמי מתוך התחשבות באורחיו המוסלמים והיהודים (Segev 2000, 197). ואולם טומאתם של כלבים באסלאם וביהדות לא מנעה מהבריטים להיעזר בהם בעבודת השיטור – נהפוך הוא, הבריטים ראו בכך יתרון. השימוש בכלבים היה חלק משימוש בריטי נרחב יותר בטאבו דתי בחקירות פליליות; על פי דיווחים, הבולשת הבריטית אף נהגה לפגוע בקודשי דת ולכפות על נחקרים מוסלמים לשתות אלכוהול על מנת לגרום להם להודות.²⁵

אף שממשלת המנדט ביקשה לעשות שימוש בטאבו דתי כדי להגביר את אפקטיביות החקירה באמצעות כלבים, עיון בעיתונות התקופה מעלה ספקות בדבר מידת ההצלחה שבכך. בניגוד לדיווחים בעיתונות האנגלית שהדוברמנים נודעו בקרב הציבור המוסלמי כ"בני השטן" (Meltzer 1935, 3), העיתונות הערבית והעברית גילו מידה לא מבוטלת של אהדה והערכה כלפיהם. עיתונים כגון *פלסטין* ו*אלדפאע*, כמו גם *דבר* ו*הארץ*, סיקרו בעניין ובהתלהבות את הצלחותיהם של הכלבים בפענוח פשעים, והביעו תקווה שהכלבים ישמשו לחקירת פשעים רבים יותר, בעיקר פשעים חקלאיים אשר הציבו קשיי חקירה ייחודיים.²⁶ אמון הציבור בכלבים רווח עד כדי כך שנפגעי עבירות, יהודים ומוסלמים כאחד, ביקשו מן המשטרה שהכלבים יובאו לזירה כדי לסייע בחקירה.²⁷

עוברת ובכך שללה מעם ישראל את הנשמה החסרה על מנת שהשכינה תשרה עליו. ראו תלמוד בבלי, שבת ס"ג, ב. במקום אחר התלמוד פוסק שאל לו ליהודי להחזיק בבעלותו "כלב רע"; עוד נכתב: "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת" (בבא קמא ע"ט, ב). עם זאת, יש לשים לב שאין איסור קטגורי על החזקת כלב. ראו גם בבא קמא ט"ו, ב. לפי שולחן ערוך, ספר ההלכה שעיצב את פני היהדות למן המאה השש-עשרה, האיסור על בעלות על כלב מוגבל לכלבים המהווים סכנה לאחרים. ראו שולחן ערוך, חושן משפט ת"ט, ג. רבי משה איסרליש (הרמ"א), מגדולי הפוסקים באשכנז במאה השש-עשרה, הוסיף כי מאחר שהיהודים חיים בין אומות העולם מותר להם להחזיק ב"כלב רע" לצורך הגנה, אבל עליהם לכבול אותו בשלשלאות. ראו בן יצחק תשס"ה.

"Allegations of Illtreatment [sic] of Arabs by British Forces in Palestine," Middle East Centre 25 Archive, St. Antony's College (MEC), Jerusalem and East Mission (J&EM) LXV/5
 26 לדיווחים בעיתונות הערבית ראו למשל *אלדפאע* 1935א; 1935ב; *אלשקירי* 1935; *פלסטין* 1935א; 1935ב; 1935ג. לעיתונות היהודית ראו למשל *דאר היום* 1935ב; *דבר* 1935ב; 1935ג.
 27 *אלדפאע* 1935א; *דבר* 1936. היו שהציעו להעניק לכלבים את חלקם בפרסים על ראשם של עבריינים מבוקשים, והיו שהציעו לייסד קרן פנסיה לרווחת הכלבים. ראו *Palastine Post* 1938f.

אפשר לחשוב על כמה הסברים לסיקור עיתונאי אוהד זה. ייתכן שהוא משקף את תפיסותיהם של העיתונאים, אנשי האליטה המושפעים מן המערב. מנגד ייתכן שהבריטים שגו או לפחות הפריזו במשמעויות החברתיות והדתיות שייחסו לכלבים הן באסלאם והן ביהדות:²⁸ כפי שמתאר ההיסטוריון אלן מיכאיל בספרו על בעלי חיים במצרים, כלבים מילאו תפקיד חשוב בחברה המצרית של המאה התשע-עשרה, דבר המעמיד בספק את הדימוי של פחד או טאבו דתי באסלאם (Mikhail 2014). ואף אם נכון הוא שיהודים נתפסו כבעלי רתיעה מכלבים, בעיני התנועה הציונית הפחד היהודי מכלבים נחשב לתופעה גלונית, ביטוי לניתוק של היהודים מן הטבע הסובב אותם – עיוות שהתנועה הציונית ביקשה לתקן על ידי אימוצם של כלבים.²⁹

על-אנושי או תת-אנושי? על כלבים וגששים

להחלפתם של הגששים הברדואים של משטרת המנדט בכלבים נודעה חשיבות סמלית. תת-אנושיותם החייתית של הכלבים מחד גיסא ויכולות התפיסה והחישה העל-אנושיות שלהם מאידך גיסא, הקבילו לדואליות שאפיינה את היחס האירופי לילידים ברחבי האימפריה: הבושמן האפריקני, האבוריג'יני האוסטרלי, האינדיאני בצפון אמריקה, המאורי בניו זילנד והברדואים במזרח התיכון (ראו למשל Hattersley 1960, 168) – כל אלה התקיימו במרחב שבין יצר ותבונה, אמונה תפלה ומדע, טבע ותרבות, בר וביות, ובאופן פרדוקסלי נתפסו

28 כפי שהראו לאחרונה כמה חוקרים, מעמדם של כלבים באסלאם היה שנוי במחלוקת לאורך כל הדורות, ויש הטוענים שמאז ימי הנביא מוחמד עצמו. אל ג'אחו, מלומד מוסלמי מהמאה התשיעית, הסביר בספר החיות (كتاب الحيوان, כתאב אל-חיוואן) שכלבים הם טמאים משום שהם חוציי-גבולות: הם מערערים על הקטגוריות של תרבות וטבע, הם אינם חיות טרף ואינם חיות בית, אינם בני אנוש ואינם רוח על-טבעית. ראו Katz 2002, 19. לאורך הדורות הוצגו הכלבים, במיוחד כשירה הערבית, כהתגלמות של תכונות אציליות כגון תבונה, חמלה, כישרון, גבורה ונאמנות. ראו שם, 74-75.

29 ביטוי מובהק של דוקטרינה זו מופיע בדבריהם של רודולפינה ורודולף מנצל, בני זוג יהודים אוסטרים שעסקו באילוף ובאימון כלבים לצורכי ביטחון, שמירה, גישוש וחקלאות. במבוא לספרם חנוך כלבים ואלופם, שפורסם בהוצאת לנוטר בשנת 1939, עמדו השניים על חשיבות הקשר בין האדם לכלב במסגרת שאיפותיה של הציונות לכוונן "יהודי חדש". בארץ ישראל הקדומה, הם הסבירו, חיו דורות של יהודים חופשיים, עובדי אדמה ורועי צאן, אנשי מלחמה וציד. באותם ימים חיו היהודים באינטראקציה מתמדת עם הטבע, והכלב היה עבורם ידיד, בן לוויה. בגלות, לעומת זאת – דהיינו באירופה – הפך הכלב לסמל לעולם הגויים; הוא היה עושה דברו של השליט. לדידם של בני הזוג מנצל, תנועת התחייה הלאומית צריכה להדגיש את השיבה לחיי הטבע ובתוך כך לראות בכלב בן לוויה שייכול לסייע בבנייה מחדש של העם והארץ. ראו מנצל ומנצל 1939; Menzel 1939. עוד על בני הזוג מנצל ראו להלן בפרק החמישי של מאמר זה. לדיון מרתק על תפקידם של כלבים בזירה הציבורית בעיר העברית תל אביב ראו דבר 1935א.

כתת-אנושיים אך בה בעת כבעלי חושים על-אנושיים.³⁰ לפי התפיסה האירופית, הילידים חיפו על היעדר התבונה שלהם בחושים חדים ומפותחים יותר ובקשר הדוק עם הטבע הסובב אותם. בהיותם קשובים לכל שינוי בטבע, מקל ועד גדול, שימרו הילידים יכולות שהאירופים איבדו לפני דורות רבים. אולם אילוף וקולוניאליזם הציבו סכנות דומות לכלבים וילידים: הקהיית החושים הטבעיים של מושאיהם והפיכתם למיותרים.³¹ ספייסר השווה מפורשות בין הגששים הילידיים לכלבי הדוברמן ויצר מדרג ביניהם. במכתב מ-1934 למזכיר הראשי של ממשלת פלשתינה ציין ספייסר שמלבד הגשש המאורי, הכלבים הדרום אפריקנים הם הגששים הטובים בתבל.³² אף שוותיקי משטרת המנדט הסבירו שלמטרה העות'מאנית לא היה כל צורך בכלבי גישוש מאחר שהיו להם גששים בדואים, ספייסר סבר שהכלבים עולים על הגששים הברדואים בכל היבט מקצועי (Horne 2003, 454).

ההשוואות בין גששים ילידיים לכלבים חזרו על עצמן בהקשרים נוספים בחלקים אחרים של האימפריה. כאשר שופטים בקנדה וברום אפריקה שקלו לקבל את ראיות הגישוש של הכלבים בבית המשפט (סוגיה שתידון לעומק להלן), הם סיפקו לעיתים תכופות אנלוגיות לראיותיהם של גששים ילידיים אשר שפתם לא הייתה מובנת לאיש. זאת על אף קשת רחבה של דוגמאות אחרות שהיה אפשר להדגים באמצעותן את הבעייתיות שבקבילות הראיה. יתר על כן, שלטונות בריטיים ברחבי האימפריה השתמשו בגששים ילידיים ובכלבים זה לצד זה באופן שטשטש את ההבחנה בין השניים. בקניה של שנות החמישים לדוגמה גייסו הבריטים גששים משבט הקיקורו ומסודאן, לשמש לצד כלבים, כדי ללכוד מורדי מאו מאו. עם זאת, את מלאכת הגישוש הסבוכה יותר הותירו הבריטים לכלבים, ובכך הובהרה ההיררכיה בין הגששים הילידיים והכלבים.

אנלוגיות אלו בין ילידים לכלבים היו בעלות משמעויות סמליות אשר חרגו מרמיזה על השוויון בין השניים. עבור קולוניאליסטים אירופים, אחד המאפיינים של הפרימיטיביות הילידית היה האכזריות והאלימות שלהם כלפי בעלי חיים (Shadle 2012, 1099). התפיסה שכלבים הם שווי ערך לילידים מבחינת יכולותיהם, או אף עליונים עליהם, הובילה לרעיון שכלבים – ובעלי חיים באופן כללי – ראויים להערכה ולפחד של הילידים. כמו הקולוניאליזם עצמו, אילוף כלבים וילידים ייצג עבור הבריטים את יכולתם לרדות בפראי, תוך כדי ניצול של יחסי הכוחות האי-סימטריים (7, Skabelund 2011).

30 לניתוח טבעם הלימינלי של כלבים בדמיון האירופי ראו 6–7 Skabelund 2011.
 31 לדיון על האופן שבו הבינות השחית את "הפרא האציל" הערבי ראו Dodge 2005. לדיון דומה על כלבי ציד ראו Lloyd 1940, 210.
 32 NAUK CO 733/246/12, Spicer to Chief Secretary, April 11, 1933

ה. משפט על ידי כלב: קבילות ראיותיהם של הכלבים בבתי המשפט

משטרת פלשתינה החלה להשתמש בכלבים ב-1935. אולם הקבילות של ראיותיהם בהליכים משפטיים כלל לא היתה מובנת מאליה: בתחילה נמנעו הבריטים מלהציג ראיות מסוג זה בבתי משפט מתוך הבנה של הבעייתיות הכרוכה בכך. על אף יכולתם לסייע בחקירות ואולי להוביל לראיות קבילות אחרות (כגון הודאות או חפצים גנובים או בלתי חוקיים), לא היה ברור שעצם הגישוש של הכלבים יהיה קביל בבית המשפט. בדרום אפריקה, שהייתה פורצת דרך בשימוש בכלבי גישוש, קבע בית המשפט העליון ב-1920 כי ראיות שהושגו בעזרת כלבי גישוש אינן קבילות: נשיא בית המשפט העליון של דרום אפריקה, ג'יימס רוז-אינס, ציין בפסק הדין התקדימי בעניין טרופדו (*Trupedo*) שראיות הכלבים מהוות עדות שמיעה פסולה. מלבד העובדה שהכלבים עצמם אינם ניתנים לחקירה נגדית, הדגיש השופט שהתנהגות הכלבים חשופה לאי-הבנות משמעותיות בין אדם לבעל חיים ולפיכך איננה קבילה בשום הליך שיפוטי, פלילי או אזרחי.³³

יש לשים לב שבית המשפט בדרום אפריקה לא פסל את הראיות על בסיס הטענה שכלבים הם חסרי תבונה ומונעים על ידי יצרים. להפך. בית המשפט פסק שכלבים, כמו בעלי חיים אחרים, יכולים לספק ראיות נסיבתיות קבילות וכי לעיתים ניתן להסיק מסקנות מהתנהגותם. צוין לדוגמה שאם הוכח שכלב לא נבח בעת ביצוע פשע, אפשר להסיק מהתנהגות זו שהעבריינין היה אדם המוכר לכלב (*Cnaan Doyle 1892*). אולם לא זה היה המקרה במצבים שבהם התביעה ביקשה להציג זיהוי של עבריינים בלתי מוכרים לכלבים. השופט אינס הבחין בין התנהגות אינסטינקטיבית ועקבית של כלבים ובין התנהגות אשר הכלבים אולפו ואומנו לבצע. בעוד שהתנהגויות אינסטינקטיביות נבעו מיצר השימור העצמי של הכלבים, יכולות הגישוש שלהם דמו יותר לתבונה, ולכן היו חשופות יותר לטעויות, לשקרים או למניפולציות מצד הכלבים עצמם או מצד הכלבנים. לסיכום הוסיף בית המשפט שאין דרך מדעית מדויקת להבין כיצד כלבים מגזעים מסוימים מסוגלים לעקוב אחרי ריח, ולכן אי-אפשר להכיר בראיות שהכלבים מביאים כראיות מדעיות, אלא יש לראות בהן השערות וסברות בעלמא.

אפילו ד"ר רודולפינה מנצל, מומחית ידועה לאילוף כלבים ומייסדת המרכז לחקר הכלבים בקריית מוצקין, הביעה ספקות בדבר היסודות המדעיים של גישוש באמצעות כלבים.³⁴ בספר שפרסמה ב-1939 יחד עם בעלה, הרופא ד"ר רודולף מנצל, כתבו השניים שכלבים נוהגים על פי רוב לעקוב אחר הריחות האחרונים והחזקים ביותר שהם יכולים למצוא. לכן, הסבירו, במקרים רבים שבהם הובאו כלבים לזירות פשע הם הובילו לבתייהם של שוטרים או בלשים שחקרו את הזירה. בני הזוג סיכמו כי גם הכלבים המוכשרים ביותר

אינם מסוגלים על פי רוב להריח חפץ ובאמצעותו לגלות את העבריינין באופן שבו הציבור הרחב סבור שהם יכולים (Menzel 1939; ראו גם מנצל ומנצל 1939).

ניסיונם המקצועי של בני הזוג מנצל עם כלבי הגיטו של משטרת המנדט סיפק לכל הפחות בסיס אנקדוטלי לספקות באשר למהימנותם: בשני מקרי רצח לפחות הובילו הכלבים של מנצל, אשר הגיעו לזירת הפשע זמן רב לפני המשטרה, למקומות ולחשודים שונים מאלה שאליהם הובילו כלבי המשטרה. מכאן אפשר להסיק כי לאימון הכלבים ולכלבנים עצמם נודעה השפעה משמעותית על הגיטו. מקרי גיטו אחרים בפלשתינה סיפקו אף הם סיבות להטיל ספק במהימנות ראיותיהם של הכלבים. במקרה שוד אחד זיהו הכלבים קשיש עיוור אשר בבירור לא היה יכול לבצע את הפשע (Hughes 2009, 326). מבקרים ציינו שבמסדרי זיהוי בחרו הכלבים תמיד את אחד החשודים, גם כאשר העבריינין עצמו לא נכח במסדר. בשל חוסר היכולת שלהם להסביר את בחירתם, לא ניתן היה לעמוד על הסיבות שבגינן בחרו הכלבים חשוד זה ולא אחר. יתר על כן, לדעת המבקרים, מרגע שבחרו הכלבים חשוד בדתה המשטרה ראיות נוספות כדי להבטיח את הרשעתו (שם).

כאשר יובאו הכלבים לפלשתינה התחייבה משטרת המנדט שהם נועדו אך ורק לסייע בחקירות, אך לא לספק ראיות מרשיעות בהליכים משפטיים (Meltzer 1935). לכל היותר יוכלו הכלבים להוביל לראיות נוספות אשר יהיו קבילות ללא קשר לאופן שבו נחשפו, כגון כלי נשק אשר עצם החזקתם נאסרה בחוק. אף שלא לכך נועדו מלכתחילה, במהלך המרד הערבי החלה התביעה הכללית להיעזר בראיות הגיטו בהליכים פליליים. הסיבות שבגללן חלה תמורה זו במדיניות המשטרה והתביעה אינן לגמרי ברורות. ייתכן שהמהלך היה מחושב, ושאמנם המשטרה הצהירה שלא ייעשה שימוש ראיתי בגיטו, אולם הכוונה הייתה לבסס לגיטימיות של שיטת החקירה כדי לעשות בה שימוש משפטי לאחר מכן. מנגד בהחלט ייתכן שהמחסור בעדי ראיה "נכונים" שיעידו בתקופת המרד הערבי הוא שהוביל את שלטונות המנדט להסתמך על ראיות הכלבים, אף שלא לכך כיוונו מלכתחילה. מכל מקום, הספקות בשאלת מהימנות הראיות לא מנעו את קבילותן. לא זו אף זו: משהוכשרו ראיות הכלבים, אפשרו בתי המשפט לכלבים לאשש זה את זיהויו של זה מעבר לספק סביר, באופן שהוביל להרשעתם – ולעיתים אף להוצאתם להורג – של חשודים בפלילים (Palestine Post 1939; Hughes 2009, 318). במקרים מסוימים הספיקה אף "עדותו" של כלב יחיד: כך לדוגמה, בתקרית ירי על אוטובוס בשנת 1938 הוביל אחד מכלבי המשטרה לביתו של מוסטפא מנסור, שם נתגלתה תחמושת. עדותו של הכלבן לבררה הספיקה כדי להוביל להרשעתו של מנסור ולגזור עליו עונש מוות.³⁵

35. *Palestine Post* 1938c. למקרה דומה שבו זיהו הנאשם התבסס באופן בלעדי על כלבים ראו הצופה 1939.

חוסר האפשרות לבחון את ראיותיהם של הכלבים ולהעמיד אותן במבחן החקירה הנגדית היה אולי אחד היתרונות העיקריים של ראיות מעין אלו, במיוחד בזמן המרד הערבי. את הריחות שאחריהם תרו הכלבים לא היה אפשר לראות או לשמר, והדבר הקשה על סניגורים להפריך את ראיותיהם. את הגששים הכדואים בפרשת ארלוזורוב היה אפשר להביך בחקירה נגדית; עדותם של הכלבים מפי הכלבנים, לעומת זאת, לא הייתה ניתנת להפרכה בבית המשפט. ביטוי לכך נראה בכירור בפרשת משפחת עבדאללה מכפר קאסם. בשנת 1938 נידונו כמה מבני המשפחה למוות על הצתת טחנת קמח. המשטרה התבססה הן על גששים אנושיים והן על כלבים, וראיותיהם הוצגו במשפט, אולם עדותו של הגשש האנושי היא שסיפקה את הבסיס לערעור: הגשש ציין כמה קשה היה לעקוב בהרים הסלעיים והודה בפני בית המשפט שבשלב כלשהו אבדו עקבותיהם של החשודים. שני הכלבים אשר זינקו על שניים מארבעת החשודים במסדר הזיהוי, לעומת זאת, לא יכלו להיחקר באותו האופן.³⁶

לא זו בלבד שבתי המשפט המנדטוריים קיבלו ראיות מעין אלו בהליכים פליליים, הם אף ויתרו על אותם נהלים מועטים שנועדו להבטיח את מהימנותן של ראיות כאלה. העדים אשר הציגו את ראיות הכלבים בבית המשפט לא תמיד היו שני הכלבנים שהוכשרו לכך.³⁷ בשל הביקוש הרב לשירותיהם, במיוחד בזמן המרד, שני הכלבנים פרקו ופרינגל לא היו פנויים על פי רוב להעיד בבית המשפט (Horne 2003, 456). בשל כך הובאו במקומם שוטרים ללא הכשרה מיוחדת בתחום הגישוש, ואלה העידו על התנהגותם של הכלבים בהתחקות אחר העקבות ובזמן מסדרי הזיהוי: למשל, האם קפצו או נבחו על הנאשם כאשר הגיעו לביתו. מאחר שהשוטרים הללו היו חסרי מומחיות, לא ניתן היה לחקור אותם לגבי ההכשרה או המהימנות של הכלבים, או ללמוד מהם עד כמה נשמרו הנהלים במהלך החקירה. לכל היותר יכלו אנשי המשטרה להעיד אם הדרישות הרגילות במסדרי זיהוי נשמרו, אולם במקרים רבים – למשל כאשר הנאשמים הודו באשמה – הייתה לשאלה זו משמעות מוגבלת עבורם (Spicer 1936, 249).

ראיות הכלבים התקבלו גם כאשר נוהלי חקירה הופרו באופן בוטה. במקרה רצח משנת 1936 גילה הכלבן פרקר בחקירתו הנגדית שלפני מסדר הזיהוי הוא אפשר לאחד החשודים להתקרב לזירה. הדבר העלה חשש מפני זיהום הזירה והעלה אפשרות שהכלבים, כמו הגששים בפרשת ארלוזורוב, זיהו עקבות שנותרו בזירה לאחר הפשע עצמו. בית המשפט גינה את הכלבן על רשלנותו, אולם עדותו התקבלה. בהתבסס על הגישוש ועל המניע

36 ראו לדוגמה ארכיון המדינה, ISAM 276/22; (Re: Abdul Hafiz Abdullah et al.) MECJ&EM LXVI/3.

37 שם. השוו לקניה, שם בתי המשפט התעקשו שעל מנת שראיות מסוג זה יהיו קבילות, הכלבנים

מוכרחים לכל הפחות להעיד בדבר ראיות הכלבים. ראו Cr. App. 44/52 Abdullah bin Wendo v. R. 20.

EACA 166, 1953.

לכאורה של הנאשמים – ואף שעד ראייה אחר זיהה שלושה חשודים אחרים – הרשיע בית המשפט את השניים וגזר עליהם תקופות מאסר ממושכות.³⁸ כיצד ניתן להסביר את נכונותם של בתי המשפט בפלשתינה לקבל ראיות מעין אלו על אף בעיות המהימנות הקשות הטמונות בהן? לשאלה זו משנה תוקף בהינתן שראיות גישוש הכלבים נפסלו לשימוש בארץ מולדתם, דרום אפריקה. מאחר שפסקי הדין המנדטוריים אינם מסבירים כיצד בדיוק התקבלו ראיות אלו למרות הקשיים המשפטיים הכרוכים בהן, לא נותר לנו אלא לשער מה היו מניעיהם של השופטים.³⁹ ייתכן כמובן שחששם של השופטים לפסול ראיות מעין אלו נבע מן הלחצים שהפעילה הרשות המבצעת על הרשות השופטת בזמן המרד, ומן הרצון למלא את הציפייה מהרשות השופטת לסייע בהרגעת הרוחות ובהבאת עבריינים לדין. יתר על כן, מאחר שהכלבים סיפקו את הראיות היחידות אשר קשרו מורדים לפשעים חמורים נגד המשטר, ייתכן ששופטי פלשתינה התקשו לפוסלן וקיבלו אותן על אף חוסר מהימנותן. סיוע להשערה זו נוכח למצוא במקרה חריג משנת 1937 שבו שופט שלום בתיק רצח סירב לאשר כתב אישום שהתבסס על גישוש. פסילת כתב האישום הובילה לדיון בבית הנבחרים הבריטי ולביקורת על כישלון הממשלה בדיכוי המרד. שר המושבות קרא לנציב העליון לספק הסברים לכישלון התביעה בהעמדה לדין של החשוד ברצח.

הרשות המבצעת הפעילה לחצים על הרשות השופטת בשני אופנים: ראשית, שופטים שסירבו "לסייע" לממשל או שהעזו לבקר באופן נחרץ מדי את התנהלותו עמדו בפני סכנת הדחה. כך למשל, נשיא בית המשפט העליון מייקל מקדונל, אשר זיכה את סטבסקי בפרשת ארלוזורוב ונחשב עוין למשטר ולנציב העליון, הודח בשנת 1936 בעקבות פסק דינו הביקורתי בעניין הריסת בתים ביפו.⁴⁰ שנית, לאורך המרד הערבי כולו ריחף האיום של הטלת משטר צבאי בפלשתינה.⁴¹ תרחיש כזה היה מוביל לעקיפת בתי המשפט האזרחיים ולעשיית דין בעייתית הרבה יותר. ייתכן שחשש זה חדר למערכת השיקולים של חלק מן השופטים והוביל אותם למתן את הביקורת השיפוטית שלהם. כאשר פעולות תגמול חוץ-שיפוטיות הסתמכו על כלבי גישוש, ייתכן ששופטי פלשתינה ראו בקבלת ראיות מעין אלו בהליך משפטי מלא את הרע במיעוטו, גם אם הסתייגו מכך. אולם בכך הפכה הזרוע השופטת מאיזון או בלם לחותמת גומי של הממשלה.

Criminal Assize 8/36, *Said Mustafa Abbas and Jamil Abu Imris v. Attorney General*, August 11, 1936

39 ייתכן שבהיעדר חבר מושבעים, שופטי פלשתינה סמכו על יכולתם המקצועית להעניק משקל ראוי לראיות הללו, על אף איכותן המוטלת בספק. עם זאת, הסבר זה איננו מניח את הדעת בהתחשב בזהירות המופלגת, ואפילו הנוקשות, שגילו שופטי פלשתינה במקרים של דרישות ראייתיות אחרות – בהשוואה לשופטים אנגלים, המפקחים על חבר מושבעים. ראו *Criminal Appeal 160/37 Ali Jarad v. Attorney General*, 5 *Palestine Law Reports*, at 111, 1938.

40 על הציפייה מהרשות השופטת בפלשתינה "לסייע" יותר לממשלה בדיכוי המרד ראו *Times (London)*, 1936.

41 See *Palestine (Defence) Order-in-Council*, September, 1937

סיכום

על אף ייחודו מבחינת זמן ומקום, ההיסטוריה של השימוש בכלבי שיטור בפלשתינה מציעה תובנות עמוקות יותר על התפתחותן של שיטות חקירה ועל המסלול שהן עוברות בדרכן להפוך לקבילות בהליכים משפטיים. השימוש בכלבי גישוש מבליט כיצד צורך, ולא מהימנות, הוא הזרז לקבלתן של ראיות פורנזיות, גם כאשר הן נעדרות יסוד מדעי. בייחוד בעיתות משבר, ובייחוד כאשר הראיות משמשות כנגד אוכלוסייה הנתפסת כ"אחרת", נכשלת מערכת המשפט בשמירה על טוהר ההליך השיפוטי. כפי שראינו, לעובדה שהגישוש נעדר יסודות מדעיים ותיאורטיים היה דווקא יתרון: באופן פרדוקסלי היעדר היסוד המדעי דווקא חיזק את הראיות הללו, משום שלא ניתן היה להפריכן. השימוש בכלבי גישוש אף מדגיש כיצד חלק משמעותי מן האפקטיביות של מדעים פורנזיים נובע מן הנראות שלהם ומהתפיסות החברתיות בדבר יכולות המשטר לראות, לשמוע ולהריח את המתרחש בכל מקום. כשם שהפנאופטיקון של ג'רמי בנת'הם כונן דימוי של השלטון כגוף רואה-כול, היותם של פושעים "ניתנים להרחקה" על ידי כלבי גישוש כונן דימוי של השלטון כגוף יודע-כול המסוגל להריח כל אחד בכל מקום ובכל עת.

ביבליוגרפיה

- בן יצחק, אלישי, תשס"ה. "גידול כלבים והיבטיו המשפטיים", פרשת השבוע 192, משרד המשפטים, המחלקה למשפט עברי (מקוון).
- דאר היום, 1935 א. "כיצד מסייעים כלבים למשטרה; עתונאי ירושלים מקבלים שיעור באימון כלבים לגלוי פשעים בארץ", דאר היום, 10.5.1935, עמ' 4.
- , 1935 ב. "כלב המשטרה מגלה גנב", דאר היום, 17.12.1935, עמ' 7.
- דבר, 1935 א. "נגד פולחן הכלב אך לא נגד הכלב", דבר, 27.2.1935, עמ' 8.
- , 1935 ב. "המשטרה משתמשת בכלבים", דבר, 1.3.1935, עמ' 1.
- , 1935 ג. "פרטי הרצח ליד עכו: הכלבים לא טעו", דבר, 5.4.1935, עמ' 11.
- , 1936. "מציתים שדות ויער, גודעים עצים, זורקים אבנים ופצצות — והממשלה מחרישה", דבר, 4.5.1936, עמ' 1.
- , 1946. "הודעה רשמית חדשה על ביריה", דבר, 10.3.1946, עמ' 2.
- הארץ, 1935. "כלבי המשטרה", הארץ, 12.5.1935, עמ' 4.
- הצופה, 1939. "דין מוות למרצח שזרק פצצה בחיפה", הצופה, 22.3.1939, עמ' 4.
- טבת, שבתי, 1982. רצח ארלוזורוב, תל אביב: שוקן.
- מנצל, רודולפינה, ורודולף מנצל, 1939. חנוך כלבים ואלופם, תל אביב: לנוטר.

- الدفاع، 1935 أ. "قليلية: كلبا الجرائم تكتشفان حادثة"، الدفاع، 9 أيار (ألدפאע, 1935א. "שני כלבי גילוי פשיעה מגלים תקרית", אلدפאע, 9.5.1935).
- , 1935 ב. "קלאב إدارة المباحث الجنائية المدهشة"، الدفاع، 14 أيار (ألدפאע, 1935 ב. "הכלבים המדהימים של מחלקת החקירות הפליליות", אلدפאע, 14.5.1935).
- الشفيري، أسعد، 1935. "نباح كلابنا ونشاط كلاب الأجانب"، فلسطين، 23 حزيران (אלשקירי, אסעד, 1935. "נביחות הכלבים שלנו ופעילות כלבי הזרים", פלסטין, 23.6.1935).
- فلسطين، 1935 أ. "جريمة تكتشفها كلاب البوليس: حادث تقطيع أشجار في قضاء رام الله"، فلسطين، 14 آذار (פלסטין, 1935 א. "פשע שכלבי המשטרה מגלים: תקרית כריתת עצים במחוז רמאללה", פלסטין, 14.3.1935).
- , 1935 ב. "كلبان يكتشفان جريمة قطع أشجار: اكتشاف المجرم في باب مسجد القرية"، فلسطين، 2 نيسان (פלסטין, 1935 ב. "שני כלבים מגלים פשע כריתת עצים: גילוי הפושע בפתח מסגד הכפר", פלסטין, 2.4.1935).
- , 1935 ج. "معلومات عن جريمة الحدود: كلبان يكتشفان مرتكبي جريمة"، فلسطين، 4 نيسان (פלסטין, 1935 ג. "מידע על אודות עבירות בגבולות: שני כלבים מגלים מבצעי פשע", פלסטין, 4.4.1935).
- , 1935 ד. "الكلاب تكتشف قاتل بقرة"، فلسطين، 16 نيسان (פלסטין, 1935 ד. "הכלבים מגלים הורג פרה", פלסטין, 16.4.1935).
- , 1935 هـ. "كلاب البوليس واكتشاف الجرائم: تجارب هامة أمام مندوبي الصحف"، فلسطين، 13 أيار (פלסטין, 1935 ה. "כלבי המשטרה וגילוי פשעים: ניסיונות חשובים בפני נציגי העיתונים", פלסטין, 13.5.1935).

- Anderson, David M., and David Killingray (eds.), 1991. *Policing the Empire: Government, Authority and Control, 1830–1940*, Manchester: Manchester University Press.
- Anwar, Yasmin, 2015. "Scientists Win \$6.4 Million to Crack the Code of Smell Navigation," *Berkeley News* (online), Sept. 24.
- Cohen, Hillel, 2009. *Army of Shadows: Palestinian Collaboration with Zionism, 1917–1948*, Berkeley: University of California Press.
- Conan Doyle, Sir Arthur, 1892. "The Adventure of Silver Blaze," *The Strand Magazine*, December.
- Dodge, Toby, 2005. *Inventing Iraq: The Failure of Nation Building and a History Denied*, New York: Columbia University Press.
- Duff, Douglass V., 1953. *Bailing with a Teaspoon*, London: John Long Ltd.
- El Fadl, Khaled Abou, 2005. "Dogs in the Islamic Tradition and Nature," in *Encyclopedia of Religion and Nature*, New York: Thoemmes Continuum.
- Gauvain, Richard, 2005. "Ritual Rewards: A Consideration of Three Recent Approaches to Sunni Purity Law," *Islamic Law and Society* 12, pp. 333–393.

- Goadby, Frederic M., 1924. *Commentary on Egyptian Criminal Law and the Related Criminal Law of Palestine, Cyprus and Iraq*, Cairo: Government Press.
- Hattersley, Alan, 1960. *The First South African Detectives*, Cape Town: Timmins.
- Horne, Edward, 2003. *A Job Well Done: A History of the Palestine Police Force, 1920–1948*, Lewes, East Essex: Book Guild Publishing.
- Hughes, Matthew, 2009. “The Banality of Brutality: British Armed Forces and the Repression of the Arab Revolt, 1936–1939,” *English Historical Review* 124, pp. 313–354.
- Kahn, Dorothy, 1935. “The Private Lives of Mayer and Gift: Canine Sleuths at Work and Play,” *Palestine Post*, May 19, p. 6.
- Katz, Marion Holmes, 2002. *Body of Text: The Emergence of the Sunni Law of Ritual Purity*, Albany, NY: State University of New York Press.
- Khalili, Laleh, 2010. “The Location of Palestine in Global Counterinsurgencies,” *International Journal of Middle East Studies* 42(3), 413–433.
- Khalili, Laleh, and Jillian Schwedler, 2010. “Introduction,” in Laleh Khalili and Jillian Schwedler (eds.), *Policing and Prisons in the Middle East: Formations of Coercion*, London: Hurst & Co.
- Killingray, David, 1984. “‘A Swift Agent of Government’: Air Power in British Colonial Africa, 1916–1939,” *Journal of African History* 25, pp. 429–444.
- Kolinsky, Martin, 1989. “Reorganization of the Palestine Police After the Riots of 1929,” *Studies in Zionism* 10(1), pp. 155–173.
- , 1993. *Law, Order and Riots in Mandatory Palestine, 1928–1935*, London: St. Martin’s Press.
- Kroizer, Gad, 2004. “From Dowbiggin to Tegart: Revolutionary Change in the Colonial Police in Palestine During the 1930s,” *Journal of Imperial and Commonwealth History* 32, pp. 115–133.
- Lloyd, H. S., 1940. “The Value of Dogs to the Police,” *Police Journal* 13, pp. 206–222.
- Menache, Sophia, 2013. “From Unclean Species to Man’s Best Friend: Dogs in the Biblical, Mishnaic, and Talmud Periods,” in Phillip Ackerman-Lieberman and Rakefet Zalashik (eds.), *A Jew’s Best Friend? The Image of the Dog Throughout Jewish History*, Brighton: Sussex Academic Press, pp. 36–51.
- Menzel, Rudolphine, 1939. *Dog Education and Training*, Palestine: Lanotter.
- Mikhail, Alan, 2014. *The Animal in Ottoman Egypt*, Oxford: Oxford University Press.
- Nasasra, Mansour, 2011. “The Southern Palestine Bedouin Tribes and British Mandate Relations, 1917–48: Resistance to Colonialism,” *The Arab World Geographer* 14(4), pp. 305–335.

- , 2014. "Memories from Beersheba: The Bedouin Palestine Police and the Frontiers of Empire," *Bulletin for the Council of British Research in the Levant* 9(1), pp. 32–38.
- Meltzer, J. L., 1935. "A Local Departure in Crime Detection: Dogs Used by Palestine Police," *Palestine Post*, May 9.
- NSF, 2015. "NSF Awards \$15 Million to Crack the Olfactory Code," *National Science Foundation* (online), Sep. 21.
- Palestine Blue Book*, 1930. *Palestine Blue Book for 1929*, Jerusalem: Government Printer.
- Palestine Post*, 1934a. "Arlosoroff Murder Trial — Trackers' Evidence; Plaster Casts of Footprints," *Palestine Post*, May 3.
- , 1934b. "Police Dogs for Palestine: Officers Return with Trio," *Palestine Post*, December 24.
- , 1935a. "Suppressing a Savage Crime," *Palestine Post*, June 4.
- , 1935b. "Borrowing Palestine Police Dogs," *Palestine Post*, October 14.
- , 1935c. "Destruction of Trees," *Palestine Post*, October 18.
- , 1938a. "Investigations into Murder on Beit Jibrin Track: Dogs on Trail of Highwaymen," *Palestine Post*, January 12.
- , 1938b. "Several Arrests in Starkey Murder Investigation," *Palestine Post*, January 13.
- , 1938c. "Arab Sentenced to Death in Jerusalem: Convicted for Firing at Jewish Bus," *Palestine Post*, February 24.
- , 1938d. "Attacks on Traffic," *Palestine Post*, April 10.
- , 1938e. "Attack on Post," *Palestine Post*, April 21.
- , 1938f. "Haifa Notebook," *Palestine Post*, May 17.
- , 1939. "Death Sentence for Daylight Shooting," *Palestine Post*, January 11.
- , 1946. "Desert Customs," *Palestine Post*, September 4.
- Palestine Review*, 1939. "From Town and Country: Training Boxer Dogs," *Palestine Review* IV(1), April 21, pp. 6–7.
- Report by HM Government, 1936. *Report by His Majesty's Government in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Council of the League of Nations on the Administration of Palestine and Trans-Jordan for the Year 1935*, London: His Majesty's Stationery Office.
- , 1938. *Report by His Majesty's Government in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Council of the League of Nations on the Administration of Palestine and Trans-Jordan for the year 1937*, London: His Majesty's Stationery Office.

- , 1939. *Report by His Majesty's Government in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the Council of the League of Nations on the Administration of Palestine and Trans-Jordan for the year 1938*, London: His Majesty's Stationery Office.
- Roth, Andrea, 2016. "Trial by Machine," *Georgetown Law Journal* 104, pp. 1245–1305.
- , 2017. "Machine Testimony," *Yale Law Journal* 126(7), pp. 1972–2259.
- Rothstein, Robert A., 2013. "If a Jew Has a Dog...': Dogs in Yiddish Proverbs," in Phillip Ackerman-Lieberman and Rakefet Zalashik (eds.), *A Jew's Best Friend? The Image of the Dog Throughout Jewish History*, Brighton: Sussex Academic Press, pp. 135–146.
- Samuel, Horace B., 1934. *Who Killed Arlosoroff: A Record of Crime and Justice in the Mandated Territory of Palestine*, unpublished manuscript.
- Satia, Priya, 2008. *Spies in Arabia: The Cultural Foundations of Britain's Covert Empire in the Middle East*, Oxford: Oxford University Press.
- Segev, Tom, 2000. *One Palestine Complete: Jews and Arabs Under the British Mandate*, New York: Henry Holt & Co.
- Shadle, Brett L., 2012. "Cruelty and Empathy, Animal and Race, in Colonial Kenya," *Journal of Social History* 45, pp. 1097–1116.
- Skabelund, Aaron Herald, 2011. *Empire of Dogs: Canines, Japan and the Making of the Modern Imperial World*, Ithaca: Cornell University Press.
- Smith, Sydney, 1925. *Forensic Medicine: A Text-Book for Students and Practitioners*, Philadelphia: P. Blakiston's Son & Co.
- , 1959. *Mostly Murder*, New York: D. McKay Co.
- Spicer, Roy Godfrey Bullen, 1936. "The New Detective," *Police Journal* 9, pp. 245–251.
- Times* (London), 1936. "Palestine and the Commission," *Times* (London), July 23.
- , 1952. "Mau Mau Raids Near Mount Kenya," *Times* (London), September 27.